

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 90 (1977)

Artikel: Nossas societeds affiliedas
Autor: Deplazes, Gion / Cathomen, Ignaz / Filli, Gion
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-232658>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 04.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Nossas societeds affiliedas

Società retorumantscha

Anoviars ei igl onn vargau staus per la SRR in onn da calma sco ei ha dau aunc biars en sia historia. Quei vul denton tuttavia buca dir che nossa societad e ses gremiums hagian durmiu ni ruassau sin arbagias. Ei ha giu num da consolidar nossa situaziun interna e da sliigar enqual problem per saver far il pass tenor la comba.

1. Il Dicziunari rumantsch grischun (DRG)

Nossa luschezia e nies panzieri grond ei staus era uonn la tgira dil Dicziunari. El ei compariu en dus faszichels 80, 81 culs artechels da FOURA tochen FRUET. Igl ei ina reha raccolta, bein presentada, che astga legrar nus tuts. Nus speravan da saver schizun presentar in tierz faszichel, il manuscret fuva avon maun. Denton ei la malsegirezia da finanzas ed il linlogn cul bien per la stampa stai ils motivs che han sfurzau nus da sere-strencher, quei che nus deplorein zun fetg.

Ferton che las pagas e las prestaziuns socialas ein oz ton sco segiradas dil FN, quei che nus lessen renconuscher cun viv engraziament, caschuna la finanziaziun dalla stampa aunc considerablas difficultads. Nus sperein aunc adina sin in statut per ils vocabularis naziunals.

2. Las Annalas

Igl 89avel tom dallas Annalas ei staus in sforz extraordinari, survargan las Annalas uonn las 350 paginas e cuntegnan in vast diember dad artechels zun qualificali da perits renconuschi. Per l'emprema gada cattein nus era las Fontaunas da dretg sursilvanas. Il present tom ei medemamein dedicaus a sgr. dr. A. Schorta, nies anteriur cauredatur ed oz commember d'honor.

3. Nies institut

Ina bufatga lavur ha la infrastruttura da nies institut dau era uonn. La biblioteca ei ordinada da niev, aschia che cudischs novs san vegnir inoltrai senza difficultads cronologicamein. Tutta lavur infrastrutturala sepaga a

liunga vesta ed astga era el futur buca vegnir munchentada. Quei vala era per igl acquist da cudischs e periodicas.

Nus disponin oz dad in bufatg inventari linguistic e scientific, scaffius dalla SRR cun gronda premura e considerabels sacrificezis, in scazi ch'ei ha num da tgirar e pertgirar sco dun irreplazzabel.

Il matg vargau han ils dus professers S. Sonderegger e R. Rychner visitau nies institut en num dil FN ed han seschau orientar sur da nies institut sco sur la lavur vid il DRG. Il settember ha sgr. Byland priu investa da nossa contabilitad. Ils treis delegai han exprimiu lur satisfacziun sur dil viu ed udiu. Denter las visetas a nies Institut figurescha era la professoressa russa M.A. Borodina.

4. Damondas persunalas

Dapi calonda matg vein nus engaschau in assistent cun mesa piazza ella persuna da cand. fil. Felix Giger, quei grazia alla lubientscha dil FN. Nus sperein da cul temps gudignar in niev redactur ed aschia saver accellerar la lavur vid il DRG.

Sgr. red. dr. H. Stricker ha survegniu in congedi da dimora ella Giadina bassa per far leu studis dil ladin. Cun grond slontsch ha el fatg sias re-tschercas ad Ardez.

Cun plascher savein nus notificar ch'ei seigi reussiu dad integrar nos redacturs ella cassa da pensiun cantunala.

5. Radunonza generala

La radunonza generala ha giu liug ils 6 da fevrer a Cuera. Ella ha deliberau las tractandas statutaricas. Cun questa caschun ha sgr. prof. W. A. Liebeskind referiu sur dils «Sorbs, ina minoritad linguistica.»

6. Scuntrada da studi

Tenor conclus dalla suprastonza duei ina part dil premi OSSIAN vegnir impundida per organisar ina *Scuntrada da studi*. Questa scuntrada vul dar caschun a tut tgi che s'engascha pil romontsch naven dalla scienza, litteratura, folclora e mediums da massa da s'entupar, da scumiar ils meinis e da s'orientar sur dil curriu e prevediu. Questa idea ha cattau in rimbomb ordvart positiv. La scuntrada ei preveda sigl october 77 a Cuera ella Scola cantonala.

Gion Deplazes

Romania

Igl onn 1976 ei staus per la Romania in onn da consolidaziun. La reorganisaziun dalla Ligia Romontscha ha anflau ina buna fin, suenter ch'ìls delegai dalla Romania ein stai necessitai da bandunar demonstrativamein la memorabla radunonza dil fenadur 1975. La radunonza da delegai dils 31 da schaner 1976 ha priu in decuors pli emperneivel ed ha la finala satisfatg cumpleinamein a nos giavischs.

Las ediziuns ufficialas

Il Tschespet 48 ha all'entschatta da quest onn da gestiun aunc leventau da bia puorla e caschunau discussiuns fetg animadas. Denton ein era cheu las undas furibundas secalmadas ed il Tschespet 48 gia exaurius. Damai che las damondas suenter quella ediziun ein numerosas, ha la suprastonza decidiu en sia seduta dils 4 da december ina secunda ediziun da 500 exemplars.

Il Tschespet 49 cun poesias da dr. Bistgaun Cathomas ei denton era els mauns dils lecturs e sco ins ha saviu intervegnir, ha el anflau fetg buna accoglientscha tier nies pievel.

Il Tschespet 50 ei era gia en preparaziun. El vegn a purtar raquintaziuns da dr. Donat Cadruvi. Al redactur dil Tschespet, Pieder Simeon, seigi engraziou grondamein per sias stentas e breigias.

Mo era la cumissiun digl Ischi semestril ei buca stada lischenta. Regularmein cumparan ils bials cudischets cun in cuntegn interessant e variont. Ils 5 redactors Gion Martin Pelican, Marcus Defuns, Giusep Decurtins, Richard Cavigelli e Norbert Berther sestentan grondamein da recaltgar bunas contribuziuns da cuntegn multifar. In special compliment seigi lubiu da far a Norbert Berther per sia vasta e stupenta cronica dils fatgs succedi en Surselva. Nus lein buca tralaschar dad era admetter alla redacziun digl Ischi semestril in cauld engraziament per lur engaschi.

Acziuns

Uonn ha ei dau neginas acziuns spectacularas, denton el zuppau e tschelau eis ei vegniu prestau gronda lavur. Entgins dils suprastonts ein s'occupai specialmein dalla revisiun dils statuts che savevan buca pli satisfar allas novas relaziuns. En duas sedutas ei la suprastonza s'occupada specialmein da quella revisiun. Suenter haver fatg ina retscherca da meinis e cumpletau ed amplificau il sboz dils novs statuts, savein nus presentar quel alla radunonza da delegai dils 26 da december 1976. Nus sperein che la revisiun anfli silmeins empau simpatia tiels delegai.

La cumissiun per mieds didactics ei medemamein stada activa. Da quella fan part: Isidor Winzap, Richard Cavigelli, Bernard Cathomas e Gieri Menzli. Ina rimnada da texts romontschs, vegls e novs e commentai per diever dallas scolas romontschas dil scalem ault, denton era per las scolas medias, ei en preparaziun. Segiramein spetgan biars vess sin la cumparida da quella lavur.

La lavur preparativa per in niev cudischet da canzuns ei medemamein avanzada stupent. El decuors digl onn vegnent sperein nus da saver presentar in niev cudisch da cant per nossa giuventetgna. L'emprema ediziun digl Juhè ei gia daditg exaurida. Era la secunda ediziun da 1000 exemplars ei ton sco naven. Il basegns per in cudisch da cant popular ei fetg gronds ed a quel lein nus bugen satisfar. Als redactors Albert Decurtins, Claudio Simonet e Giusep Decurtins giavischein nus bien progress en lur lavur.

Scolast Luzi Cadruvi ha preparau ina stupenta lavur per mauns dils scolasts e scolars dil scalem bass per nossas scolas romontschas sursilvanas: Miu pign gidonter. Ei setracta d'in vocabulari fundamental e d'exercezis linguistics. Ina roscha stupentas illustraziuns fatgas dil giuven Nicolaus Coray animeschan scolasts e scolars a stedi diever dils carnets da lavur. Quella lavur ei en stampa e duess cumparer aunc el temps da tscheiver.

En differents loghens dalla Surselva ein era uonn cuors da romontsch per tudestgs vegni dai e vegnan teni vinavon. Quels ein d'eminenta muntada per l'assimilaziun dils jasters ch'ei secasai tier nus.

Pli savens che tochen dacheu duessen seradas romontschas vegnir organisadas en nos vitgs. Specialmein nos sribents sursilvans fussen bugen prompts da preleger ni referir. Enteifer quest onn da gestiun ha Toni Halter referiu e prelegiu a Falera e Theo Candinas a Lags.

Menziunar lein nus pader Ambros Widmer che referescha adina puspei en differents cercels da Mustér e sia vischinonza. Per sia nunstunclenteivla lavur a favur da nossa cultura e l'informaziun sur da quella admettein nus ad el in grond Dieus paghi.

Conclusiun

Concludend miu rapport descha ei a mi d'engraziar a tuts che prestan sin ina moda u l'autra enzatgei per la cultura romontscha.

In special Dieus paghi admettel jeu a mes cunsuprastonts per lur amicabla e buna collaboraziun. Deplorablamein han treis dad els demissiunau irrevocablamein. Sur vicari general, Giusep Pelican, ei staus 12 onns nuninterruttamein commember da suprastonza dalla Romania. Ils davos onns ei sur Giusep Pelican sefatgs specialmein meriteivels sco commember dalla cumissiun per la bibliografia dalla litteratura romontscha e sco tgirader dalla biblioteca romontscha digl uestgiu, in ver arcun dalla litteratura romontscha.

Richard Cavigelli ha inoltrau sia demissiun suenter esser staus duront 6 onns commember dalla suprastanza. El ha acquistau gronds merets per la tgira e preparaziun da mieds didactics e sco organisatur da cuors da scolaziun. La tiarza demissiun, ch'ei usitada, ha il representant dils students inoltrau, nies versau actuar Rest Martin Cabalzar. A tuts treis suprastonts abdiconts in cauld engraziament e nus sperein d'astgar quintar vinavon cun lur sustegn.

Ignaz Cathomen

Uniun dals Grischs

Cun la radunanza generala d'utuon aint illa Dmura a Zuoz es i a fin il terz bienni dal parsura signur ravarenda Gaudenz. El, insembel culs oters da la suprastanza, ha prestà üna fich gronda lavur per l'Uniun dals Grischs chi'd es statta eir curunada da success. La famiglia rumantscha ingrazcha a Gion Gaudenz ed als oters suprastants scadents, Armon Planta (aPa), Leo Platzer, Chatrina Filli per tuot que ch'els han prestà per l'Uniun dals Grischs. Grazcha fich eir als redactuors dal Chalender, sar Töna Schmid e sar Duri Gaudenz, per lur instancabla lavur. I nun es pussibel da manzunar per nom a tuot ils oters chi'ns han güdats in ün o l'oter möd.

Scha meis antecessuors han gnü pissers pervi da las finanzas, schi am para cha quels temps sajan passats. Uossa cha las subvenziuns da la Lia Rumantscha s'han augmantadas, ans stan a disposiziun ampels imports per realisar noss intents.

L'Uniun ha sustgnü las ediziuns dals seguints cudeschs:

Larschöla
Tampradas
La Monografia dal cumün da Sent
Ils uors tuornan
Il Sonch Flurin
(chi'd es cumparü
sco Chasa Paterna)

da Robert Luzzi
dad Armon Planta
da Victor Stupan
da Duri Gaudenz
da Victor Stupan

In regard a l'agüd per publicaziuns ha stabili la suprastanza normas chi stessan valair eir per l'avegnir ed esser ün agüd ed incuraschimaint per ils poets e scriptuors.

Ün inrichamaint da nossa litteratura sun eir las poesias da duonna Maria Arquint-Bonorand, Cuaira-Ardez, «Il chomp sulvadi» dad Andri Peer e l'istorgia «A l'Abandun», üna traducziun da duonna Ernesta Mayer, e'ls Comics rumantschs edits da giunfra Bernina von Guaita.

Sün l'iniziativa da Romedi Arquint ha l'Uniun dals Grischs edit 4 cudeschs per uffants. La chasa editura Nord-Süd, cuntschainta pervia da seis cudeschs per uffants cun illustraziuns remarchabelmaing bellas, ha stampà 4 cudeschs cun text rumantsch.

Duos sun fingià cumparüts, duos oters cumparan avant Nadal. Ad üna reuniun da ca. 100 persunas vain nus preschantà ils cudaschets, a las magistras da scoulina e da las prümas classas. Signur Sidianski, il possessur da la chasa editura, ans ha quintà chosas fich interessantas da si'actività e da la valur da las parabras per noss pitschens.

Seminari inferiur a Samedan

Quist postulat es gnü realisà sainza grondas fadias davart da l'Uniun dals Grischs. La supranza s'ha bainschi occupada diversas jadas cun quel problem e provà cun ün'istanza ed abuchaments cun las autoritats da la Scuola evangelica a Samedan dad avoir ün po influenza sül andamaint da la scuola. Que chi'ns es eir reuschi! In quist connex less eu ingrazchar resentidamaing a signur cusglier guvernativ, O. Largiadèr, rapreschantant engiadinais in la Regenza, per sia posiziun ourdvar positiv in tuot las dumandas chi regardan nossa regiun e nossa lingua. Ils examens d'admissiun per seminar sun stats vers la fin da gën. 10 scholars (-aras) han cumanzà quista secziun rumantscha a Samedan. Noss buns giavüschs a scholars e magisters tils accompagnan.

Spüerta ladina

Fingià la radunanza generala dal 1974 vaiva decis da lantschar üna Spüerta ladina a favur da la Dmura a Zuoz. Il suotsegnà s'ha ingaschà cun persvasiun per quista chosa, assistì da nossa chaschiera, duonna Clara Stupan, e mia figlia, Silvia Steiner. Ellas duos han scrit sur 5000 chartas. Success? Al mumaint ch'eu scriv quistas lingias sun entrats total 27 000 francs. Ün import chi surpassa per blier il rechav da las Spüertas dals ons avant. Als donatuors ingrazchain nus cordialmaing; els güdan cun lur import a finanziair ün'ouvra chi sustegna la scolaziun da nossa giuventüna in Engiadina. Al cumanzamaint da las scoulas chattaran 30 giuvnas e giuvens ün agreabel dachasa in la Dmura a Zuoz e bliers pon passantar là lur uras libras per far lezchas o giantar.

Cun lur sustegn han ils donatuors eir documentà lur interess per l'acziun da l'Uniun dals Grischs ed eir ch'els fan part a nos pövel rumantsch.

Libreria ladina

Per realisar quist proget ans sta a disposiziun üna considerabla summa da munaida, üna donaziun generusa (vide rapport dal 1975). Intant vaina

pudü far ün contrat cun la Corporaziun evangelica da Schlarigna e'ls preparativs per cumanzar il fabricat. President da la cumischiun da fabrica es signur Peider Guidon da Puntraschigna. Scha tot va bain, esa previs da cumanzar cul fabricat amo quist utuon.

Teater rumantsch

Üna grupp da scholars chantunals ha giovà in divers cumüns d'Engiadina, in Val Müstair e Bravuogn ün teater, «Il vasch d'öli», üna traducziun da sar professor Jachen Curdin Arquint. L'instancabel lavuraint per nossa lingua ha fat eir da regissur. Ils giuvens actuors han minchün discurre lur idiom, que chi ha plaschü fich bain.

A Zuož aint illa Dmura ha organisà Jon Semadeni cun Tista Murk ün cuors da reschia e Rico Falett ha chantà cun accumpagnamaint da la guitarra cun amis dal chant avert. Üna grupp da giuvens e giuvnas giovan d'urant la stà il «Gö da cumün» aint illa cuort dal Chastè Planta Wildenberg a Zernez. Il regissur, sar Gian Gianotti, banduna il möd convenziunal, situaziuns, acziuns, simbolicas rimplazzan lungs discuors. Il gö ha impressiunà a tuot ils aspectatuors, chi nu sau stats displaschaivelmaing uschè numerus.

Il cumün da Zernez, la Lia Rumantscha e l'Uniun dals Grischs han sustgnü finanziaimaing il «Gö da cumün».

I füss da manzunar ils differents cuors rumantschs. In special quel per Rumantschs a Zuož, quel in Chesa Planta e divers aint ils cumüns in Engiadina'ota a bassa.

Ils cuvis sun stats clamats a Zernez ad üna tschantada da lavur. Tanter oter less la suprastanza mantegner ils noms rumantschs da las parts da noss cumüns. «L'Ofenpass-Strasse» e «Fetanerstrasse», o «Hauptstrasse» nun han ingün dret d'existenza in nos vocabulari. Che mania sula e che fantasia admirabla cha nus Rumantschs vain per tudais-char ils bels noms locals! Per impedir cha que cuntinua han ils cuvis surtut l'incumbenza da discutir il problem cun lur suprastanzas cumünalas. L'Uniun surpigliess ils cuosts per ils placats, uschè chi restess per il cumün be ils cuosts per metter quels al dret lö. Puntraschigna ha fat quista lavur fingià avant blers ons. Schlarigna e Samedan sun landervia.

Concurrenza per cartas artisticas da gratulaziun e condolenza

Minchün chi vül cumprar cartas per gratular o da condolenza cun text rumantsch ha difficultà da tillas chattar. Pelplü han quellas chi sun sül marchà ün'illustraziun antiquada o ridicula e sun amo sperapro fich charas. Per melderar quista situaziun ha la suprastanza invidà a las artistas ed artists rumantschs o chi vivan in Engiadina ad üna concurrenza. I sun entradas in

tuot 44 propostas. Da quellas ha tschernü üna giuria (dna. Christina Bezzola e sar Jaberg, Zuoz) 18 per stampar. Nus sperain da pudair vender las cartas cul Chalender ladin e sperain chi vegnan lura eir cumpradas e tramissas dals Rumantschs.

Varia

D'utuon sorta da la stampa il prüm poster rumantsch, duos istorgias da Clo Duri Bezzola, illustradas da Paul Nuotclà. Nus vain previs da dar quellas in mincha cumün ad üna classa per pitturar ils disegns da l'artist. Las megl-dras prestaziuns gnaran premiadas.

S-chet rumantsch

A tadlar a nossas duonnas a far lur postaziuns in butia (ils homens nu sun megl-ders) strapatscha que minchatant ferm l'uraglia rumantscha. Per provar da meldrar o almain far attent a quist indifferentissem vaina stampà ün s-charnütsch o ün fögl per paquettar la charn ch'ellas cumpran pro'l bacher. Sün quel es sü üna glista da plets ed ün o duos recettas our da la Padella.

I's pudess manzunar amo bleras otras chosas allegraivlas o eir main allegraivlas. Per intant crai chi basta.

Gion Filli

Uniung Rumantscha da Surmeir

Igl onn corrent ò l'Uniung Rumantscha da Surmeir deploro la gronda sperdita digl sies fidevel e capabel actuar, Oscar Sonder da Salouf. An occasiung dalla radunanza generala 1967 ò la radunanza eligia Oscar Sonder scu sies actuar. Cant bagn tgi el dominava igl noss lungatg da mamma, dattan pardetga igls sies stupends protocols, tgi el preligiva mintgamai tar nossas radunanzas generalas. La gronda stema tgi el galdiva ò confirmo igl de da sia sepultura, chel lung til da bara.

Igls 28 d'avost ò mademamaintg en grond til da bara accompagnea las restanzas terrestras da Ser Gisep Willimann sen igl santiera da Lantsch. Er el maretta per igl sies retg operar sen tarragn rumantsch cultural igl noss angraztgamaint e nossa rancunaschentscha.

Vulvond la medaglia dastgainsa nous cun plascheir constatar, tgi igls noss organs ufficials èn er chest onn cumparias regularmaintg e puntualmaintg

(Igl noss Sulom, La Pagina da Surmeir ed igl Calender Surmiran). Tras l'augmentaziun digls subsidis dalla Leia Rumantscha vainsa nous savia realisar e stampar tals sainza avoir gronds chitos finansials. Deplorablamentg òn otras publicaziuns causa da mancanza da material betg savia neir realisadas.

Igl Noss Sulom: igl pi vigl organ da nossa Uniung è cumparia an sia 55avla annada. Gl'è nossa obligaziun d'angraztger agl fidevel e premuro redacter dr. Christoffel Spinas e sies collaboratours per la gronda lavour prestada.

Igl Calender Surmiran: bagn redigia da scolast secundar Faust Signorell è cumparia an sia 26avla annada. Cun diversas praulas e detgas da Barba Plasch ò igl Calender delecto bagn blers lectours. Talas istorgettas, praulas e detgas digls taimps da dei passos, cattan tar igls noss lectours rumantschs adegna interess e parfign plascheir. Er agl redacter digl Calender Surmiran admittainsa nous igl noss pi cordial angraztgamaint per sia activitad per igl mantignamaint e cultivaziun digl noss lungatg rumantsch surmiran.

La Pagina da Surmeir è er chest onn antrada punctualmaintg all'antschatta da mintga meis an nossas steivas rumantschas, purschond a nous las actualitads e novitads da nossa patria. Deplorablamentg è sies antereour redacter Cyrill Brenn ans nia malfidevel ed ò surdo la plema agl nov redacter scolast Franz Capeder. El veva bagn sez procuro per en successour e ramess la plema ainten igls magns digl nov redacter. Durant passa 8 onns ò el redigia cun premura e capacitad nossa gasettigna. Gl'è l'obligaziun da l'URS e da tot igl pievel rumantsch d'angraztger ad el per sia gronda e productiva lavour an favour da lungatg e cultura rumantscha.

Ia less betg tralascher d'appellar danovamaintg agl noss pievel rumantsch e principalmaintg agls noss giovens e giovnas da drizar lour interess e carezza agl lungatg matern, irto scu egn digls amprems bagns da mamma, per dar chel anavant cun buna cunsienztga agls noss unfants.

Nossa radunanza generala ò gia lia a Casti igls 12 da december. Dasper las tractandas statutaricas vainsa stuia s'occupar cun l'elecziun d'en nov parsoura. Scu successour digl parsoura abdicont è nia tscharnia inspectour da scola Rudi Netzer. Nous giavischagn ad el bung success ainten la tgira digl noss lungatg matern. Cun exprimer nossa pi profunda rancunaschen-tscha e noss cordial angraztgamaint a tots collaboratours per la lavour prestada sen la tribuna rumantscha, concluda igl mies rapport annual.

Albert Camen

Renania

Ediziuns

Ear igl on passo egl betga sto pussevel da saver prasantar igl pledari sen mesa, mo ins sa gir ca nus vagn fatg egn detg zap anavànt. La part tudestga — rumàntscha e la part rumàntscha — tudestga egn ussa curageadas ad an stampa. Igl mumaint manca ànc l'introducziùn. Scha tut va anurdan sch'el pussevel c'igl pledari setgi cumparir agl dacurs da la stad.

Ear igls nos dus cudesch sutsilvans en curt avànt Nadal sortis da la pressa.

«Anturn igl Bavregn» egn cudesch cun istorgias a poeseias dad auturs sutsilvans, Jacob Michael, Gion Mani, Tani Dolf, Anna Capadrutt a Gion Battaglia. Las ilustraziùns a Plasch Barandun fatg.

«L'onda Stgegna» sanumna igl cudesch cun l'istorgia da l'onda Stgegna da Gion Tscharner. El à scret quel an furma da poeseia. Las ilustraziùns a ear Plasch fatg. L'onda Stgegna vagnsa edieu an idiom da Sched ad aschunt egn glossaria par igls sursilvans.

Fatscha da nossas vischnàncas

La nossa cumisiùn «fatscha da nossas vischnàncas» ca vean tgimonada da Plasch Barandun da Veulden e igl on passo stada fetg activa, ascheia c'els àn savieu realisar difaraintas inscripziùns an Schons, an Tumleastga ad oravàntut a Scharons, naua ca prest mintga tgea â survagnieu egna inscripziùn rumàntscha. L'acziùn â cato buna antalgientscha tier la populaziùn da Scharons.

Curs par carschis

Igls curs audiovisuals vagnsa translato digl sursilvan e sutsilvan a quels statan ussa a disposiziùn. Anc egl betga sto pussevel da prender sei quels sen pindel. Igls curs audiovisuals sutsilvans en vagnis dos a Scharons a Ziràn. A Scharons earan tant partizipants c'igl curs e vagnieu mano dubel, da surmester Andreas Balzer a da Bartolome Tscharner da Tràn. A Ziràn a Oscar Candrian continuo cun la savunda part. An Surselva â gieu lia egn curs a Flem, ca vean mano da Gieri Seeli.

Periodics

Igl nos Dùn da Nadal e cumparieu an la 49avla anada. El laschtga uon festivar igl giubileum da 50 ons. Igl ampren Dùn e cumparieu igl on 1922. Davend'allura antocen igl on 1967 egl cumparieu regularmeing. Davenda igl on 1967 antocen igl on 1972 egl betga sto pussevel dad edir igl Dùn or da motivs finanzials ad ear levan nus betga far concurenza agl Giuvan Grischun. Mo igl on 1973 egl puspe sto schi liensch, igl Dùn e puspe rivo tier la giuvantetgna renana, an nova cuvearta ad unieu igl sutsilvan ad igl sursilvan en egn tom.

Igl calender «Per mintga gi», sco sagl easser oter, e sortieu an la 55avla anada. Igl on passo egl cumparieu a tains. Oz agl tains technic nua nign â ple peada par tgossas culturalas egl da far marveglia c'egna pintga uniùn sco la Renania e ànc agl cass da catar gliud c'e prùnta da prastar tanta lavur par igls nos periodics, segi quei sco colaboraturs near redacturs. Ad els tuts graztga fetg.

Suainter c'igl problem finanzia digl nos organ jamnil stat betga ple sen schi flevlas tgombas egl pussevel dad ilustrar el cun anquala fotografeia, quei c'igls redacturs fan fetg stupent. Els, sear Jacob Michael e Johann Clopath, en stos procuros ca la Casa Paterna/La Pùnt rivan mintg'eanda tier igls ligiders a portan las novas agls renans ad agls amitgs renans.

Gi sportiv renan

La giuvantetgna renana vagnsa gieu anvido tier egn gi sportiv d'unviern a Veulden. Ple blears ca spitgea ân fatg suatientscha agl nos anvid ad egn rivos u cun la pendiculara near cun auto se Veulden. L'ora eara betga gest suainter giavisch mo tut pintg a grànd a sadivertieu a gieu plascher da quella santupada, c'eara organisada da Plasch Barandun ad igls seas gidanters fetg bagn.

Radunàzza da delegos

Igl 8 da maitg vagnsa salvo la radunàzza da delegos a quei tenor usit quell'eada an Sutselva, ad Andeer. Igl e quegl sto l'amprem'eada ca la radunàzza da delegos a geiu liac suainter egn on. La radunàzza da delegos digl davos on veva preiu igl conclus da salvar mintg'on egn radunàzza da delegos par adaver ple cuntact cun igl pievel renan. Igl â samusso ca quella dezissiùn e stada anurden, partge blears renans ad amitgs renans earan rivos ad Andeer.

La sera vevan quels dad Andeer aranscho egn sera hilarica agl Hotel Fravi cun igls cors da la valada.

G. Kunfermann

Uniun da scripturs romontschs

Ina levgera ei intrada era en noss'uniun suenter la reorganisaziun dalla LR. Cun intensiva lavur en suprastanza essan nus sespruai d'adattar la veta da societad a quei niev stadi organisau.

Grazia al bien spért da biars commembers eis ei stau pusseivel d'intensivar las prelecziuns en nos vitgs e per part era la collaboraziun en organs romontschs. (En mira per il futur stattan radio e televisiun).

Premis, sin recumandaziun dalla CL, obtegnan Andri Peer per siu cudisch da poesias «Il chomp sulvadi» e Duri Gaudenz per sia raquintaziun «Ils uors tuornan».

Dallas NL, gl'organ dalla USR, ein sorti dus numers dils quals il davos ei in dubel da tempra tematica ed avonguardistica. La redacziun da quels numers ha prof. dr. Andri Peer surpriu, essend ch'igl ei buca stau pusseivel da remplazzar Imelda Coray.

Ils 25 e 26 da settember ha nossa radunonza generala giu liug a Savognin. Sco adina han scripturs visitau las scolas dil liug e contuorn e prelegiu ovras ord lur atgna pleva a scolars gronds e pigns. La lectura e las paterladas cun scolars e scolasts els differentes vitgs han anflau bien eco. Grazia a signur Rudi Netzer eis ei reussiu d'organisar quellas prelecziuns la sonda avonmiezgi, malgrad ch'en scolas da Sursés e Sutsés vegn buca instruiu las sondas.

La sera populara el hotel Piz Mitgel ha reuniu ils commembers dalla USR cun ina part dalla populaziun dil liug e sco sorpresa cun ina gruppa da Ladins dalla Val Fassa ch'eran sin viadi atras nies Grischun. Canzuns dil chor viril, tocs dalla musica instrumentala e prelecziuns da scripturs han embelliu la serada.

La radunonza generala dalla dumengia avonmiezgi s'occupescha cun las tractandas regularas. Tenor statuts surdat il president suenter treis onns siu uffeci vinavon. Prof. dr. Andri Peer ch'ha presidiau noss'uniun duront ina fasa difficultusa (problems da critica, reorganisaziun dalla LR) astga retscheiver da plirs commembers plaids cordials d'engraziament e da renconuschientscha per sia lavur prestada. Plinavon ei partida ord la suprastanza avon in onn muort motiv da sanadad Imelda Coray sco actuara e redactura dallas NL. Annamengia Bertogg ei semessa a disposiziun sco actuara entochen las novas elecziuns. Dalla CL ein sorti Victor Stupan, Lezza Uffer e Gion A. Manetsch. A tuts in cordial engraziament per lur lavur prestada en noss'uniun.

En la nova suprastanza ein vegni elegi: Flurin Caviezel (parsura), Armon Planta (viceparsura), Anna Pitschna Grob-Ganzoni (actuara) e Marco Devonas (assessur). Dalla veglia suprastanza restan cun engraziament giunfra Aita Stricker (cassiera) e Toni Halter (assessur, avon viceparsura).

En la CL vegnan elegi: Scolast sec. Clo Duri Bezzola, prof. Gieri Menzli, stud. phil. Chasper Pult e prof. Christoffel Spinaz. (Il tschunavel commemor vegn elegius en la proxima radunonza).

Per la redacziun da nossas NL ei legrevlamein prof. dr. Pieder Cavigelli semess a disposiziun.

Suenter la radunonza han la Nandro AG ed igl uffeci da cura Savognin procurau per in'excursiun si Radons. Bien engraziament.

Per l'annada vegnenta vulessen nus intensivar il contact cun nies pievel, seigi quei cun prelecziuns ni cun agid en cuminonza dad autras uniuns. In pisseri che schai sil puppen ei il contact intim cun radio e televisiun, cun pressa e buc il davos cun nos cumponists.

Per concluder vulessel engraziar al pievel romontsch per siu interess ed alla Ligia Romontscha per il sustegn effectiv.

Flurin Caviezel

Cumünanza Rumantscha Radio e Televisiung (CRR)

Igls 19 da zercladour 1976 ò gia li a Coira la radunanza generala da nossa societad commembra. Essend tgi gl'era previa gio alloura sen igl aton 1976 l'inauguraziun digl nov post da programs, òn igls organs dalla CRR tignia la RG an en rom fitg modest. Chest onn è er igl mandat digls differents gremiums dalla CRR ia alla fegn e consequentamaintg èn novas tschernas stadas necessarias. La gronda part digls commembers da noss gremiums è stada venavant sen post. Demissiuno on Christian Badraun scu commember dalla supranza e delego aint igl comité central, plevant Vinzens Bertogg scu commember digl cunsegl, Giusep Decurtins, Hans Caprez e Niculin Bischoff scu commembers dalla cumischiung da programs. An lour pè èn nias tscharnias dr. Peider Ratti scu suprant, cunseglier guvernativ Otto Largiadèr aint igl cunsegl, Richard Cavigelli, Gieri Seeli e Mario Vonmoos per la cumischung da programs. Per igl parsoura dalla CRR, tgi è nia delego aint igl comité central è dr. Willy Dolf nia tscharnia scu commember dalla supranza regiunala.

Igl onn 1976 giaro sainza dubi ainten las annalas dalla rumantscheia, ma er digl Grischun an general. Igls Rumantschs son registrar 3 fatgs impurtants succedias durant igl onn passo.

La CRR ò savia festivar igl giubileum da 30 onns, igl nov post da programs è nia inauguro e la collaboraziun d'en amplua per igl Grischun tudestg agl nov post da programs è neida realisada.

Gl'era igls 17 da schner 1925 tg'igl studio da Turitg digl radio Beromünster ò emess per l'amprem'eda ena emissiung an lungatg rumantsch cun varsacantas canzungs rumantschas ed en rapport sur dalla veta digls rumantschs a Turitg ed ena pitschna survista dalla storgia digl lungatg rumantsch an general. Siva tg'igl rumantsch è nia rancunaschia scu lungatg naziunal tras la votaziun digl favrer 1938, èn las emissiuns rumantschas neidas augmentadas successivmaintg adegna deple. Pir igl onn 1946 ò en scot idealists rumantschs, tgi veva pero grond senn per la realitad ed igl svilup digl taimp, fundo la Cumünanza radio rumantsch. Igl scopo da chella societad nova era da defender igls interess da lungatg e cultura rumantscha segl camp da radio e pi tard er da televisiung. Ena midada essenziala ègl da pir cura tgi graztga agls immens sforzs davart da v. cunseglier guvernativ dr. Robert Ganzoni e prof. dr. Raimund Vieli, tgi fascheva gio alloura part digl comité central dalla SSR, la CRR è neida recipeida aint igl ravogl dalla societad svizzra da radio e televisiung. Davent d'alloura figurescha la societad da radio e televisiung rumantscha tar las SSR cun igls medems dretgs scu tot las otras societads commembras dall'antiera Svizzra. Sen basa dalla reorganisaziun dalla SSR igl onn 1964 è la muntada dalla CRR anc carscheida ed è neida codifitgeida ainten la nova conzessiung. La conzessiung digl onn 1964 garantescha gio alla CRR ena relativmaintg gronda autonomia aint igl rom dalla societad regionala dalla Svizzra tudestga e retorumscha. Chella autonima relativa è giustifitgeida an vista agl scopo dalla societad, tgi ò da procurar per igls interess da lungatg e cultura rumantscha tar radio e televisiung. Schi nous persiquitagn anavos igl svilup, tgi las emissiuns da radio e televisiung rumantschas ò fatg igls davos 30 onns, pò la CRR esser loscha e satisfatga digl cuntanschia. Chel success duess animar nous rumantschs da progredair anavant.

Igls 22 d'october 1976 ò gia li l'inauguraziun digl nov post da programs a Coira. Igl de avant veva la PTT organiso en vista oculara digl emettour da Valzeina e la seira avant ena conferenza da pressa per dilucidar igl antier indrez tecnic da radio e televisiung aint igl noss cantun. Tar chella occasiung ò tranter oters er igl president dalla regenza Grischuna Tobias Kuoni piglia igl pled e constato, tgi la situaziun giuridica digl radio e la televisiung vigna circumscretga ainten la conzessiung e chellas perscripziuns vignan risguardadas davart dallas istanzas superiouras dalla SSR partennend las emissiungs rumantschas. Pianavant renda el attent, tgi tranter la Regenza Grischuna ed igl post da programs a Coira rigian bunas relaziuns. El angraztga er alla SSR per lour prontadad da metter a disposiziun a Coira en post da programs cumpleto, tgi gida ad actualisar igl rumantsch an tot igl Grischun ed a svigleir igl interess per chel an tot la Svizzra ed anc sur igls cunfegns da chella or.

La surdada digl post è stada simpla, ma bela e digna. Igl pled festiv ò salvo cunseglier guvernativ Otto Largiadèr. El ò discuria scu fervent rumantsch. Cun la surdada digl nov post da programs antscheva ena nova epoca per igl mantignimaint digl noss lungatg. Ma er igl Grischun tudestg e

talian profiteschan dalla novaziun. Las premissas per realisar en vast program, tgi risguarda igls giavischs digls rumantschs en dadas. Las prestaziuns digls rumantschs sezs anseran la garanzeia statala da sagidar a salvar noss lungatg. Ils rumantschs ston piglier cuntermaseiras all'inundaziun d'emissiungs tudestgas cun augmentar la schientscha rumantscha, migliurar la basa economica, assimilar igls emigrants ed actualisar igl lungatg. Radio e televisiung son contribueir essenzialmaintg a chella renovaziun. Igl president dalla SSR v. cunseglieir naziunal dr. Ettore Tenchio punctuescha tgi mintga cultura helvetica stoptga veiver.

La Societad radiofonica svizzra detta gugent sia contribuziun agl matignimaint digl quart lungatg svizzer. Chegl seia davento tras l'erecziun digl post da programs scu cun conceder en augmaint digl program e digl persunal. La collaboraziun tranter la SSR e la CRR seia eccellente. Per noss compatriot rumantsch a Berna, directer D. Carl, capo digl dicasteri d'economia e da finanzas dalla SSR duess igl de da festa er esser en de da reflecziun. Radio e televisiung duessen mussar, tge tgi è veiramaintg noss. I sa tracta da far en program pigl pievel perschadend, elevond ed infurmond chel.

Aint igl decurs digl onn passo ò er la questiuig digl Grischun tudestg catto siva lungas stentas ena soluziun fitg ventirevla. Tras intensiv contacts tranter la supranza dalla CRR ed exponents digl Grischun tudestg scu er delegos dalla societad da radio e televisiung dalla Svizzra orientala ed an collaboraziun cun la direcziun da radio e televisiung dalla regiung ègl reuschia d'angascher dr. This Adank scu collaboratour da radio e televisiung per igl Grischun tudestg.

Igl *Cunsegl* dalla CRR è saraduno igls 26 da mars per trattar las fatschentas dalla radunanza generala ed az lascher orientar davart da dr. C. Pally sur dalla retschertga tar auditours ed aspectatours concernent las emissiuings rumantschas.

La *supranza* dalla CRR ò durant chel onn da gestiung gia da s'occupar cun multifars problems administrativs, giuridics, da finanzas, digl program.

Chel muntung d'administraziun ansera discussiung e decisiung digl rendachint e digl preventiv, dumondas, tgi partotgan igl persunal, trattativas cun la direcziun regiunala perveia digl carnet da duveirs da dr. Adank. I sa tgapescha da sasez, tgi er igl augmaint dallas emissiuins e l'erecziun digl nov post da programs on angaschea la supranza bagn savens. An relaziun cun igl program ò la supranza scu gio otras gedas er chest onn stuia s'intermetter sen giavisch digl schef da programs per ouras adequatas per nossas emissiuings. An connex cun critica digl program rumantsch ò la supranza gia da piglier posiziun e tschartger da quietar criticas nunmutivadas. Chegl è davanto adegna an stretg contact cun igl schef da programs. En fatg, tgi ò disillusiuno fitg la supranza e naturalmaintg tot igls consuments d'emissiungs rumantschas è sainza dubi sto la posiziun negativa digl directer dalla AGRAP, tgi publitescha la gasetta da radio e televisiung. Cun en conclus digls 30 da mars 1976 ò igl cunsegl

d'administraziun da chella societad decida, tgi la contribuziun regulara an lungatg rumantsch saptga betg cumpareir ple. La suprastanza an concordanza cun igl schef da programs ed igl redacter dalla sparta rumantscha Cristian Caduff òn immediat piglia posiong ed incarico igl nov commember dalla CRR aint igl cunsegl administrativ da far igls pass necessaris. Igl resultat è sto ena conferenza cun igl directer dalla AGRAP dr. K. Weibel, noua tgi el ò alla fegn e finala ampurmess da lascher er sen venavant en plaz adequat per la contribuziun rumantscha ainten la Gasetta TVR. Strousch tgi signour Weibel era puspe a Berna ò el ratratg sia ampurmischung. Totas intervenziuns davart dalla suprastanza èn stadas siva sainza success. L'AGRAP conceda publicaziuns an relaziun cun emissiums rumantschas occasionalmaintg, ma schi pussebel cun en text tudestg vetiers.

Essend tg'igl taimp d'uffeci dallas cumischungs, tgi vignan tscharneidas dalla suprastanza era passo, ò la suprastanza stuvia reeliger igls commembers da chels gremiums, resp. ramplazar chels, tgi vevan demissiuno. Ainten la giunta da programs vevan Oscar Juvalta e Gierina Jörimann-Cantieni demissiuno. Scu novs commembers ò la suprastanza tscharnia Hans Jörg Hassler,, pour, Donath, e Chasper Buchli, zoolog, Zernez. Igl president dalla giunta, Franz Capeder, Salouf, tgi ò er abditgia, resta pero venavant commember da chel gremium, vign ramplazo tras prof. dr. Jon Pult, Coira. La cumischung radio-telescola vign confirmada an sia composiziun scu anfignen ossa.

Igl onn da gestiung 1976 ò la suprastanza per l'amprem'eda er gia da piglier posiziun tar igl plan da lavour dalla Leia Rumantscha.

All'antschatta d'avost ò igl noss amei, anteriour president e delego dalla CRR aint igl comité central, vigl directer digl telefon Christian Badraun ans banduno per adegna. Chella tresta nova ò consternia tot igls sies ameis e collaboratours ainten igls divers gremiums dalla SSR. Christian Badraun è sto en zont maritevel commember dalla CRR e pò neir numno igl bab dallas ondas ultracurtas an noss cantun. L'erecziun d'ena reit schi spessa d'emettours per nossa populaziun muntagnarda è stada sia ovra. El era ena persunalitad da nobel character, tgi galdiva stema da tot chels, tg'igl cunaschevan. Igls davos onns ò el presto gronds sarvetschs alla CRR scu president dalla cumischung d'erecziun digl nov post da programs.

Alla fegn da chestas expectoraziuns lessa betg tralascher d'exprimer en grond angraztgamaint a tots collaboratours da radio e televisiung cun igl schef dr. Clemens Pally alla testa. La madema rancunaschientscha vala er per igls commembers digls differents gremiums dalla CRR. Stefan Sonder